

As the result of the analysis of historical and pedagogical experience of Ukrainian Cossacks the major ideas, values of Cossack pedagogy, which constitute the core of personality's spirituality are suggested, namely: love for God, devotion to Ukraine, native people, willingness and ability to fight for its freedom and national interests; systematic improvement of body and soul, self-development and self-realization of all physical, mental and spiritual forces; upbringing of deep respect for the ethnic ancestors, gratitude to them for sacrificial struggle with the enemies of Ukraine; mastering the ability to be the holder of position, owner of native land formation of the self and the other senses of honor, nobility, and other knightly virtues, state-creating qualities; bringing up in each individual national dignity and pride, national consciousness and self-awareness; willingness to respect the representatives of other nations; introduction of the national government, the democratic foundations of Ukrainian Cossack way of life; ability to perform the duties for Ukraine, harmonious combination of personal and national needs and interests, readiness to sacrifice in the name of the victory of Ukrainian ideals; faithfulness to freedom-loving commandments of fighters for freedom of Ukraine, high knightly qualities of Ukrainian person of Shevchenko type; willingness to fight anti-Ukrainian, anti-state phenomena in life, to implement the Ukrainian national ideology, Cossack philosophy, knight morality.

It is concluded that Cossack pedagogy, its cultural and national sense, ideological and moral values are fully reflected in national psychology, character, philosophy, and other components of the consciousness of our people. In Ukrainian system of education and upbringing were put leading ideas of national liberation of the Cossack movement, foundations of social life, which required the development of economy, culture, education and upbringing. It should be noted an important trait of the Cossack pedagogy – the ability to develop sensation, perception, imagination, intuition, subconscious – all that belongs to a perfect sphere of personality.

The education of today's youth on the Cossack principles will promote the highest development of patriotism, self-realization of youth and the desire to protect their family and homeland.

Key words: *Ukrainian national idea, Cossack pedagogy, Cossack education, citizen, defender, self-development, self-realization.*

УДК 378.015.31:159.955]:303.442.3

Л. О. Ковальчук

Львівський національний університет
імені Івана Франка

САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТА У ПРОЦЕСІ ЕВРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ КУЛЬТУРИ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ ПЕДАГОГА)

У статті на основі аналізу наукових літературних джерел з'ясовано сутність ключових понять, що становлять теоретико-понятійний апарат дослідження, обґрунтовано доцільність використання культурологічного та інших методологічних підходів. У контексті формування культури професійного мислення майбутніх педагогів виявлено чинники, які впливають на самореалізацію особистості студента. На прикладі вивчення педагогічних дисциплін розкрито організацію евристичної діяльності студентів в умовах евристичного навчання. Визначено рівні самореалізації студентів природничих факультетів.

Ключові слова: *евристика, евристична діяльність, евристичне навчання, евристичні методики навчання, культура професійного мислення, культурологічний підхід, самореалізація, самореалізація особистості.*

Постановка проблеми. Динамічні перетворення соціокультурної, політичної, економічної ситуації в нашій державі, курс на інтеграцію в європейську спільноту закономірно змінюють пріоритети в розвитку освіти, педагогічної науки та практики. Аналізуючи основні положення сучасної освітології, В. Огнев'юк і С. Сисоева відзначають, що «інтегрований характер сучасної освіти, складність її як суспільного феномену, зумовленість розвитку освітньої галузі не тільки зовнішніми чинниками, а й власним саморухом, спрямованим на забезпечення відповідності вимогам конкретної історичної доби, вимагають якісно іншого, дослідницького підходу до проблем системного функціонування й розвитку сфери освіти» [9, 33]. Погоджуючись із думкою дослідників, зазначимо, що події сьогодення переконливо засвідчують, що вирішення багатьох назрілих у сфері освіти питань лежить у площині підготовки педагогів, здатних своєю самовідданою працею плекати молоде покоління, найвищою цінністю для якого є незалежність і процвітання Батьківщини («благо Батьківщини» – за Г. Ващенком). Визначальними в цьому є одухотвореність самого педагога, високий рівень його патріотизму, педагогічної майстерності, сформованість культури професійного мислення як важливої складової культури педагога, прагнення до творчої самореалізації у професійній діяльності тощо. Адже, як зазначав Іван Франко, «учителем школа стоїть, коли вчитель непотрібний, неприготований, несумлінний, то й школа ні до чого» [11, 114].

Виходячи з вищезазначеного, провідною ідеєю нашого наукового пошуку є розроблення теоретичних, методологічних і методичних засад організації евристичної діяльності студентів природничих факультетів в умовах евристичного навчання в класичних університетах. У дослідженні ми виходимо з того, що під час навчання студента у вищому навчальному закладі, він не тільки здобуває вищу освіту, а й відбувається засвоєння молодого людиною цінностей педагогічної культури, розвиток педагогічного мислення, формується потреба самореалізації, без якої неможливе успішне становлення в майбутній професійній діяльності. Особливо це важливо для класичних (дослідницьких) університетів, де професійна підготовка фахівців у галузі певної науки домінує над педагогічною.

Аналіз актуальних досліджень. У контексті розв'язання зазначеної проблеми особливого значення набувають дослідження за такими **напрямами:**

– професійно-педагогічна підготовка (А. Алексюк, В. Кравець, З. Курлянд, І. Рудницька, І. Руснак, А. Сбруєва, В. Староста, О. Цокур, В. Чайка та ін.);

–*творча самореалізація особистості* (І. Бех, В. Демиденко, І. Зязюн, В. Кан-Калик, О. Киричук, Н. Комісаренко, І. Краснощок, І. Лебедик, Н. Лосева, А. Мудрик, В. Муляр, В. Радул, В. Сластьонін, Г. Сирова, Т. Щербань та ін.);

–*формування культури мислення* (О. Беляєва, Н. Максюта, О. Марченко, М. Меєрович, О. Митник, Ю. Петров, Л. Туріщева, О. Халабузар та ін.);

–*теоретико-методичні засади евристичного навчання* (Г. Ващенко, С. Вітвицька, П. Егган, І. Ільясов, Е. Кокарева, М. Коляда, О. Кривonos, Ю. Кулюткін, М. Лазарєв, В. Лозова, О. Малихін, О. Піхота, С. Сисоєва, Г. Селевко, Н. Усенко, А. Хуторський, С. Цюра, Г. Чередніченко та ін.);

–*психологічні особливості евристичної діяльності особистості* (Р. Бернс, Г. Костюк, С. Максименко, А. Маслоу, К. Роджерс, В. Семиченко та ін.).

Аналіз цих та інших досліджень засвідчує, що, незважаючи на потребу подолання стереотипів педагогічного мислення, недостатньо вивченими залишаються культурологічні аспекти проблеми самореалізації особистості в умовах евристичного навчання студентів природничих факультетів класичних університетів, зокрема аспект формування культури професійного мислення майбутніх педагогів.

Мета статті – у контексті формування культури професійного мислення майбутніх педагогів з'ясувати засадничі аспекти організації евристичної діяльності студентів природничих факультетів в умовах евристичного навчання, впровадження якого у процес педагогічної підготовки в класичних університетах суттєво підвищує рівень самореалізації майбутніх педагогів.

Зв'язок роботи з науковими програмами і практичними завданнями визначається розробленням низки питань відповідно до науково-дослідної тематики кафедри загальної і соціальної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка (тема «Професійна і соціально-педагогічна підготовка майбутніх фахівців у системі вищої освіти України: історико-педагогічні аспекти, дидактичні й інноваційні підходи») та кафедри педагогіки і гендерної рівності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (тема «Теоретико-методичні основи професійної підготовки фахівців в умовах реалізації ідей Болонської угоди»).

Виклад основного матеріалу. У «Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті» наголошено, що «в Україні повинні забезпечуватися прискорений, випереджальний інноваційний розвиток освіти, а також створюватись умови для розвитку, самоствердження та самореалізації особистості протягом життя» [8, 4]. З нашого погляду, широкі можливості для розвитку в студента потреби в самореалізації його

особистості забезпечує евристична діяльність в умовах евристичного навчання. Виходячи із завдань формування культури професійного мислення майбутніх педагогів, у дослідженні проблеми організації евристичної діяльності студентів природничих факультетів ми виокремлюємо такі *аспекти*:

1) *теоретичний* (осмислення теоретико-понятійного апарату дослідження);

2) *методологічний* (з'ясування доцільності застосування методологічних підходів, що забезпечують формування у студентів потреби самореалізації);

3) *організаційний* (виявлення чинників, які впливають на самореалізацію особистості студента у процесі підготовки до майбутньої педагогічної діяльності);

4) *практичний* (організація евристичної діяльності студентів природничих факультетів під час вивчення педагогічних дисциплін у класичних університетах);

5) *діагностично-коригувальний* (визначення рівнів самореалізації студентів природничих факультетів і пошук шляхів їх підвищення).

Обґрунтовуючи теоретичний аспект досліджуваної проблеми, з'ясуємо підходи дослідників до трактування сутності таких понять:

–**самореалізація** – процес «знаходження себе», усвідомлення свого Я, об'єктивації особистістю своїх соціальних потреб, потенціалу, здібностей, спрямованих на створення нових можливостей власного розвитку в процесі взаємодії із довкіллям (Н. Лосева) [7, 121];

–**самореалізація** – процес, який передбачає усвідомлення особистістю того, чим вона володіє та чого вона хотіла б досягти, а також вибір практичних дій для втілення досвіду в реальну дійсність, закріплених у визнанні цих досягнень іншими (В. Радул) [10, 22];

–**самореалізація людини** – процес розвивальних змін, що полягають у вдосконаленні особистості; процес, який охоплює: а) реалізацію власних можливостей, що ще не використані; б) виникнення нових властивостей, які збагачують особистість; в) стабільність на пряму дій, що полягає в активному перетворенні оточення в ім'я надособистісних інтересів (W. Okoń) [12, 366];

–**особистісна самореалізація майбутнього вчителя** – усвідомлення та співвіднесення зовнішніх впливів і вимог із комплексом внутрішніх умов особистості: «хочу», «можу», «маю», «потрібно», де творча можливість і готовність, передусім, належать до здатності майбутнього вчителя «робити себе» через і за допомогою спілкування й активної діяльності (І. Краснощок) [6, 7];

–**самореалізація викладача** – свідомий, за власною ініціативою, творчий процес утілення в професійній діяльності своїх індивідуальних,

професійно-особистісних якостей і властивостей за визначеними цілями та цінностями з метою відтворення себе у своїй сутності як особистості та професіонала, знаходження свого місця в суспільстві та надання своїм студентам як можливостей їхньої самореалізації в навчальному й позанавчальному процесах, так і зразка успішного «життя в професії» (Н. Лосева) [7, 121].

У дослідженні ми враховуємо думку І. Краснощок, що «особистісна самореалізація майбутнього педагога обов'язково передбачає його активну життєву позицію й може ефективно формуватися лише в тісному взаємозв'язку виховання та самовиховання, в активному постійному прагненні самої особистості до швидшого досягнення вищих рівнів самореалізації, у потребі в саморозвиткові» [6, 7]. Дослідниця слушно зауважує, що особистісна самореалізація «знаходить свій вияв у двох умовних станах – як рівень розвитку самоствердження особистості та як умова самоствердження» [6, 7–8].

Визначаючи роль самореалізації у формуванні культури професійного мислення майбутніх педагогів, ми підтримуємо позицію Н. Лосевої, яка у своїй монографічній роботі акцентує увагу на таких аспектах:

- самореалізація – безперервний процес розвитку й удосконалення індивіда, умова та одночасно показник особистої зрілості, одна з найнеобхідніших потреб людини, умова й гарантія її свободи [7, 8];
- самореалізація, прагнення до неї є однією з провідних рушійних сил розвитку особистості, що спонукає й направляє її діяльність [7, 8];
- самореалізація – це розумовий, когнітивний аспект діяльності; вона виявляється в побудові й коригуванні концепції Я [7, 46].

На підставі аналізу підходів цих та інших науковців і результатів нашого пілотного дослідження, ми прийшли до висновку, що успішній самореалізації майбутніх педагогів сприяє евристична діяльність студентів під час вивчення педагогічних дисциплін. Отож, у контексті розв'язання дослідницьких завдань з'ясуємо сутність низки інших ключових понять («евристика», «евристична діяльність», «евристичне навчання» та ін.).

Евристика як теорія та методологія дослідження проблеми творчості, творчої діяльності, творчого мислення є міждисциплінарною галуззю наукових знань. W. Окоп визначає **евристику** (гр. *heurisko* – я знайшов) як: 1) уміння доходити до нових наукових істин шляхом формулювання нових задумів у розв'язанні певних проблем і верифікацію цих задумів (гіпотез); 2) директиву дій під час розв'язання нових проблем; на відміну від алгоритмів евристики мають загальний характер, отже, є змагальними у використанні [12, 134].

Ширше визначення цього поняття знаходимо в інших літературних джерелах. Так, аналізуючи його сутність, Н. Карамишева зазначає, що в наш час **евристику** (гр. *heurisko* – відкрив, знайшов) тлумачать як:

–інтелектуальний процес, спрямований на розв’язання практичних і теоретичних завдань і проблем, постановки нових проблем, вироблення нової стратегії діяльності, висунення нових ідей і гіпотез;

–організацію процесу творчого мислення, спрямованого на здобуття чогось нового в практичній і теоретичній діяльності;

–логіку розумової діяльності, спрямованої на відкриття, на пошук істини, на винахід («логіка відкриття», «логіка винаходу», «логіка пошуку») [1, 254 – 255].

У дослідженні ми виходимо з того, що вміння студентів знаходити раціональні способи розв’язання теоретичних і практичних задач та проблем, розробляти стратегії творчого вирішення педагогічних ситуацій формуються у процесі активної навчально-пізнавальної діяльності, що є евристичною за своїм змістом, мотивацією, цілями, розумовими діями, мисленнєвими операціями, індивідуальними особливостями мислення, способом виконання тощо. **Евристична діяльність** (за Н. Карамишевою) – «особлива діяльність людини, суб’єкта практики й пізнання, яка носить вільний, тобто самоуправляючий, саморегулюючий, самонормуючий характер» [1, 257]. Е. Кокарева слушно вважає, що «завдання евристичної діяльності в навчальному процесі полягає в конструюванні студентом власної освіти через створення продуктів, що входять до її змісту» [5, 57]. Ураховуючи це, під час вивчення педагогічних дисциплін ми надаємо перевагу евристичному навчанню студентів природничих факультетів.

Е. Кокарева слушно звертає увагу на те, що «основна ідея евристичного навчання (поза різними його варіаціями) – це систематичне й цілісне врахування творчого потенціалу кожного учня та студента; це виведення пізнавально-творчої (пошукової, дослідницької, проектної, художньої, конструкторської) діяльності на перше місце в усій системі навчання» [5, 29]. Під **евристичним навчанням** (за Е. Кокаревою) будемо розуміти тип навчання, націлений на розвиток особистісних якостей студентів, що забезпечує пошук і створення ними нових навчальних продуктів та уможлиблюється завдяки спрямуванню наставника, керівна позиція якого є завуальованою [5, 57–58].

У з’ясуванні доцільності застосування методологічних підходів, що забезпечують формування у студентів потреби самореалізації (*методологічний* аспект), ми беремо до уваги наукові розвідки, у яких досліджувану проблему розглядають на засадах *культурологічного* (педагогічна культура), *діяльнісного* (евристична діяльність), *особистісного* (самореалізація особистості майбутніх педагогів) та інших підходів. Зокрема, беручи до уваги те, що людина стверджує та реалізує себе в різноманітних видах діяльності (навчальній, професійній тощо), ми поділяємо думку Н. Лосевої, що «потреба в діяльності й потреба в самореалізації розглядаються як єдині потреби особистості» [7, 133].

З огляду на культурологічний контекст досліджуваної нами проблеми значну зацікавленість викликає колективна монографія «Дослідження особливостей самореалізації особистості» [10]. Нам імponує думка авторів про те, що «культура – система реалізованих і тих, що реалізуються, об'єктивних цінностей і смислів. Сутність виховання – не в оволодінні, а в залученні до нього, бо особистісні культурні смисли народжуються й існують у спілкуванні – діалозі» [10, 68–69]. Дослідники слушно акцентують, що «у практичній площині діяльності майбутнього вчителя всі форми навчального процесу потрібно будувати так, щоб вони сприяли розвитку культури мислительної діяльності, самостійності мислення, гуманізації образу дії» [10, 70]. З огляду на це, вагоме значення має організація евристичної діяльності студентів.

Отже, йдеться про *організаційний* аспект нашого дослідження, що передбачає виявлення чинників, які впливають на самореалізацію особистості студента у процесі підготовки до майбутньої педагогічної діяльності (зокрема, про моделювання середовища, яке б створювало для цього відповідні умови). Таким, на нашу думку, є **культурно-освітнє середовище**, під яким ми розуміємо частину соціокультурного простору, що є сукупністю зовнішніх та внутрішніх умов і впливів, різноманітних ресурсів і відносин, а також інших складових, які забезпечують теоретичну та практичну підготовку студентів до педагогічної діяльності, особистісне та професійне становлення майбутніх педагогів, їх інтелектуальний і культурний розвиток, зокрема формування культури професійного мислення, культури мовлення, культури спілкування тощо.

На нашу думку, культурно-освітнє середовище дає змогу враховувати різні впливи на самореалізацію майбутнього педагога, на які доречно звертають увагу дослідники, і співставляти їх із комплексом **внутрішніх умов**:

- а) бажаннями, прагненнями, ціннісними орієнтаціями, домаганнями, цілями й планами (компонент «хочу»);
- б) потенційними можливостями та здібностями (компонент «можу»);
- в) готовими, стійкими фізичними та психічними якостями, досвідом, рисами характеру (компонент «маю»);
- г) вибором життєвої сфери, що відповідає значущій меті, виступає вузловим моментом і поворотним етапом у самореалізації особистості майбутнього педагога (компонент «потрібно») [10, 13].

З цього погляду вагоме значення в організації евристичної діяльності студентів має евристична методика навчання. Отож, коротко обґрунтуємо *практичний* аспект нашого дослідження.

Евристична методика навчання (W. Окоћ) – методика пошукового навчання, що полягає у створенні дидактичних ситуацій, у яких студенти (учні) послуговуються евристичним мисленням: 1) самостійно шукаючи відповіді на питання, набувають досвіду використання мисленнєвих

операцій; 2) застосовують у своїй розумовій діяльності евристики, тобто загальні директиви дій у прийнятті нових рішень, нових розв'язків [12, 134].

Розробляючи евристичні методики вивчення педагогічних дисциплін («Педагогіки», «Основ педагогічної майстерності», «Педагогіки вищої школи», «Основ психології та педагогіки» та ін.), особливу увагу приділяємо створенню навчальних посібників, упровадженню інноваційних педагогічних технологій, урізноманітненню методів, прийомів, засобів і форм організації навчання, самостійній роботі студентів та залученню їх до активної науково-дослідницької роботи тощо. Так, у процесі моделювання та проектування культурно-освітнього середовища, яке передбачає організацію евристичної діяльності студентів природничих факультетів, ми поєднуємо такі типи навчальних занять:

–*евристичні лекції* (лекції-бесіди, лекції-діалоги, лекції-презентації наукових досліджень, лекції теоретичного конструювання та ін.);

–*евристичні семінари* (пошукові, індивідуальні та групові, «круглий стіл», наукові семінари та конференції, прес-конференції, семінари-презентації та ін.);

–*практичні заняття* з використанням евристик (розв'язування задач, аналіз педагогічних ситуацій, виконання творчих завдань, мікровикладання тощо).

Як засвідчує проведене нами дослідження, підвищенню ефективності евристичної діяльності студентів в умовах евристичного навчання сприяє використання різних евристичних засобів дослідження (засоби пошуку), евристичних прийомів (евристики) і евристичних методів (методи «портфоліо», «мозкового штурму», «створення ситуацій успіху», евристичних запитань, синектики, проектів, методи розв'язання евристичних задач тощо). Розглянуті нами аспекти детально обґрунтовані в навчальних посібниках [2–4].

З'ясовуючи питання щодо доцільності евристичного навчання у процесі вивчення педагогічних дисциплін (*діагностично-коригувальний* аспект), ми проаналізували наукові праці, присвячені дослідженню проблеми самореалізації. Здійснений аналіз засвідчив, що І. Краснощок виокремлює три рівні становлення особистісної самореалізації майбутнього вчителя (репродуктивний, соціально та професійно зорієнтований, проблемний) [6, 9]. У дослідженні [10] простежуємо аналогічні рівні розвитку соціальної самореалізації особистості майбутнього вчителя. Розроблений нами діагностичний інструментарій дав змогу виявити такі *рівні самореалізації* студентів природничих факультетів (вбірка – 500 студентів біологічного, фізичного й хімічного факультетів):

–*елементарний* (дуже низький рівень самореалізації, який виявляють студенти, незацікавлені в професії педагога) – 2,4 % респондентів;

–*репродуктивний* (низький рівень самореалізації, характерний для студентів, котрі виявляють інтерес до педагогічної професії, проте їхня навчально-пізнавальна діяльність побудована на відтворенні навчального матеріалу) – 9,2 % респондентів;

–*репродуктивно-конструктивний* (середній рівень самореалізації студентів, котрі виявляють стійкий інтерес до педагогічної професії; хоча їхня навчально-пізнавальна діяльність ще характеризується відтворенням навчального матеріалу, проте вони вже використовують різні евристики) – 21,8 % респондентів;

–*конструктивний* (достатній рівень, який виявляють активні студенти, котрі мають стійкий інтерес до педагогічної професії; їхня навчально-пізнавальна діяльність має виражений евристичний характер) – 37,4 % респондентів;

–*творчий* (високий рівень самореалізації, який виявляють активні студенти, котрі мають стійкий інтерес до педагогічної професії; їхня евристична діяльність характеризується вмінням використовувати різні евристики під час виконання завдань евристичного змісту) – 29,2 % респондентів.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Проведене дослідження засвідчує доцільність застосування евристичного навчання, що значно активізує евристичну діяльність студентів, підвищує їхню потребу в самореалізації та сприяє формуванню культури професійного мислення майбутніх педагогів. Проте підняті в дослідженні питання не вичерпують усіх аспектів цієї важливої теми.

Перспектива подальших розвідок полягатиме в обґрунтуванні педагогічних умов упровадження евристичного навчання у вищій школі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карамишева Н. В. Логіка. Пізнання. Евристика : посіб. для студентів та аспірантів / Н. В. Карамишева – Львів : Астролябія, 2002. – 352 с.
2. Ковальчук Л. Основи педагогічної майстерності : навч. посіб. / Лариса Ковальчук. – Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2007. – 608 с.
3. Ковальчук Л. Практикум з педагогіки : навч. посіб. / Лариса Ковальчук. – Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. – 253 с.
4. Ковальчук О. Основи психології та педагогіки : навч. посіб. / Оріся Ковальчук, Світлана Когут ; [за заг. ред. Л. Ковальчук]. – Львів : Видав. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. – 624 с.
5. Кокарева Е. О. Евристичне навчання як засіб творчого саморозвитку майбутніх педагогів : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання»/ Кокарева Елеонора Олексіївна ; ДВНЗ «Криворізький національний університет» ; Криворізький педагогічний інститут. – Кривий Ріг, 2012. – 258 с.
6. Краснощок І. П. Особистісна самореалізація майбутнього вчителя в навчально-виховному середовищі педагогічного університету : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія і методика виховання» / І. П. Краснощок ; Інститут проблем виховання АПН України. – К., 2003. – 18 с.

7. Лосева Н. М. Самореалізація викладача: теоретичний аспект : монографія / Наталія Миколаївна Лосева. – Донецьк : ДонНУ, 2004. – 387 с.

8. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. – 2002. – 23 квіт (№ 33). – С. 4–6.

9. Огнев'юк В. Науковий напрям інтегрованого дослідження сфери освіти – освітологія / В. Огнев'юк, С. Сисоева // Креативна педагогіка : наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. – Вінниця, 2012. – Вип. 5. – С. 32–41.

10. Радул В. В. Дослідження особливостей самореалізації особистості : монографія / В. В. Радул, І. П. Краснощок, І. В. Лебедик. – К. : «Імекс-ЛТД», 2009. – 352 с.

11. Франко І. Наші школи і їх потреби / Іван Франко // Зібрані тв. : У 50 т. – Т. 46. – Кн. 2. – К. : Наукова думка, 1979. – С. 108–115.

12. Okoń W. Nowy słownik pedagogiczny / Wincenty Okoń. – Warszawa : Żak, 2007. – 490 s.

РЕЗЮМЕ

Ковальчук Л. А. Самореализация личности студента в процессе эвристической деятельности (аспект исследования культуры профессионального мышления педагога).

В статье на основании анализа научных литературных источников выяснена сущность ключевых понятий, представляющих теоретико-понятийный аппарат исследования, обоснована целесообразность использования культурологического и других методологических подходов. В контексте формирования культуры профессионального мышления будущих педагогов выявлены факторы, влияющие на самореализацию личности студента. На примере изучения педагогических дисциплин раскрыта организация эвристической деятельности студентов в условиях эвристического обучения. Определены уровни самореализации в условиях эвристического обучения.

Ключевые слова: эвристика, эвристическая деятельность, эвристические методики обучения, эвристическое обучение, культура профессионального мышления, культурологический подход, самореализация, самореализация личности.

SUMMARY

Kovalchuk L. Self-realization of student's personality in the process of heuristic activity (the aspect of teacher's professional thinking culture research).

The leading idea of research is the development of theoretical, methodological and organizational principles of organization of the heuristic activity of students of Natural Sciences departments in terms of heuristic studies in the classical universities. On the basis of analysis of scientific literary sources the essence of key concepts that present the theoretical and conceptual framework of research is found out, the expediency of using the cultural and other methodological approaches is proved in the article. The factors that influence self-realization of student's personality are identified in the context of forming of professional thinking culture of future teachers. It is proved that cultural and educational environment is an important factor.

The cultural and educational environment is interpreted as a part of social-cultural space, which is a combination of external and internal terms and influences, various resources and relations, as well as other components that provide theoretical and practical preparation of students to pedagogical activity, personal and professional development of future teachers, their intellectual and cultural development, including creating of professional thinking culture and so on.

On the example of study of pedagogical disciplines the organization of heuristic activity of students under the conditions of heuristic studies is exposed. A significant importance in the organization of students to heuristic methods of training of future teachers

is given. Special attention is paid to creation of tutorials, introduction of innovative pedagogical technologies, creation of variety of methods, means and forms of learning, independent work of students and their involvement in active research work, etc. using the diagnostic tools developed by the author the levels of self-realization of students of Natural Sciences departments are determined: elementary (very low), reproductive (low), reproductive and constructive (middle), constructive (sufficient), creative (high).

The article shows the feasibility of application of heuristic learning, which will significantly increase the heuristic activity of students, their need for self-realization and contribute to the culture of professional thinking of future teachers. The prospect of further research lies in the pedagogical rationale of the introduction of heuristic learning in higher education.

Key words: *heuristic, heuristic activity, heuristic studies, heuristic methods of studies, professional thinking culture, cultural approach, self-realization, self-realization of personality.*

УДК 371.937

Н. Ю. Колесниченко
Одеський національний
університет ім. І. І. Мечникова

СТИМУЛЮВАННЯ ПОТРЕБ БАКАЛАВРІВ РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ В НАБУТТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦЯ СФЕРИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена висвітленню сутності педагогічного експерименту з апробації моделі професійної підготовки бакалаврів романо-германської філології на засадах компетентнісного підходу. Особлива увага приділена аналізу способів стимулювання потреб бакалаврів романо-германської філології в набутті професійної компетентності фахівця сфери міжкультурної комунікації як засобу долавання суперечності між їх потребою в набутті якостей професійно компетентних, соціально зрілих і конкурентоспроможних фахівців сфери перекладацьких послуг та відсутністю відповідних дієвих технік і методичного супроводу їх базової професійної освіти. Продемонстровано сутність і способи реалізації активних форм і проблемних методів навчання бакалаврів романо-германської філології фахових дисциплін, а також організації їх самостійної роботи із застосуванням методу проєктів та кейс-стаді, які сприяють формуванню їх професійної, зокрема перекладацької компетентності. Конкретизовані складові перекладацької компетентності бакалаврів романо-германської філології згідно з європейськими вимогами.

Ключові слова: *професійна підготовка, бакалаври романо-германської філології, компетентнісний підхід, професійна компетентність, перекладацька компетентність, стимулювання потреб, фахівець сфери міжкультурної комунікації, метод проєктів, кейс-стаді.*

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси, що відбуваються в сучасному світі [9, 34], розширення сфер міжнародного співробітництва закономірно веде до формування принципово нового багатовимірного соціокультурного простору [8, 9]. За цих умов забезпечення міжкультурної комунікації в усіх галузях взаємодії стає першорядним завданням, реалізувати яке неможливо без висококваліфікованих фахівців, які